

Reppu täynnä kokemuksia

Kun sijoitettu nuori on sinut oman elämäntarinansa kanssa, on siitä iso apu identiteetin ja minäkuvan rakentamisessa. Perhehoitoliiton ja Sinut ry:n järjestämä vertaistoiminta tarjoaa nuorille mahdollisuuden antaa ja saada omista ja toisten elämäkokemuksista ja tuoda esiin nuorten näkökulmaa lastensuojeluun.

Sijoitetun lapsen ja nuoren elämäntarinan käsittelyä ja läpikäymistä ei voi lastensuojelun sosiaalityössä sivuuttaa, vaan se on pidettävä koko ajan mielessä. Näin miettii Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän lastensuojelun sosiaalityöntekijä **Marjo Lyyra**, joka työskentelee monen perhehoitoon sijoitetun lapsen kanssa.

– Asioita ei nosteta sattumanvaraisesti esiin, vaan pidetään se puheissa mukana. Myös sijaisvanhempien kannattaa muistaa, että lapsen ja nuoren tämän hetkinen tilanne peilautuu aina menneeseen – kokemuksiin, muistoihin ja muistijälkiin. Lapsi tarvitsee aikuisen avukseen työstämään niitä.

Työskentelyssä auttaa se, että sosiaalityöntekijä tuntee lapsen historian sekä biologisessa perheessä että sijaishuollossa.

– Sosiaalityöntekijä voi tehdä keskustelun avauksia ja tarjota mahdollisuutta puhua. Lapsi tai nuori tarttuu niihin tai sitten ei – tilanteen mukaan. Mutta yrittää pitää, sillä oman elämäntarinansa tunteminen on merkityksellistä. Se auttaa esimerkiksi identiteetin ja minäkuvan rakentamisessa. Samoin oman, joskus rikkiäisenkin menneisyyden palojen kokoaminen yhteen auttaa lasta ja nuorta eheytytään. Näin varsinkin silloin, kun lapsen molemmat perheet ja läheiset voivat olla mukana työskentelyssä.

Sijoitetut lapset ja nuoret elävät hyvin erilaisissa tilanteissa, jolloin tiettyä ”oikeaa aikaa” elämäntarinan käsittelylle ei ole.

Toisille asiat voivat olla niin vaikeita, että niiden nostattamia tunteita ei haluta käsitellä.

– Toisille asiat voivat olla niin vaikeita, että niiden nostattamia tunteita ei haluta käsitellä – edes turvallisesti yhdessä ammattilaisen kanssa, Lyyra huomauttaa.

Uusia näkökulmia

Sijoitetun lapsen tai nuoren tarinassa saattavat korostua kielteiset asiat. Silti hyviäkin asioita menneisyydestä varmasti löytyy, kun niitä nostetaan esiin.

– Lapsihan ei ole itse voinut vaikuttaa siihen, mitä menneisyydessä on tapahtunut. Silti kielteiset asiat voivat jäädä pinnalle. Uusien näkökulmien saaminen mukaan voi olla silmiä avaava kokemus, tietää Lyyra.

Näitä uusia näkökulmia saattavat tuoda esimerkiksi isovanhemmat, kummit ja muut läheiset ihmiset.

– Ihannetilanne olisi se, että lapsen sijoitukseen liittyvät asiat olisi eri osapuolten kanssa jo käsitelty ja ymmärrettäisiin se, että lapsen on sillä hetkellä paras elää sijaisperheessä. Silloin lapselle annetaan lupa puhua asioista, ja elämäntarinan kokoamisessa soudetaan samaan suuntaan.

Aina ei muistelijoita löydy, jolloin elämäntarinasta jää puuttumaan ääniä. Yhteyttä biologisiin vanhempiin ei ole tai he ovat kuolleet.

Elämäntarinan kokoamisesta on usein suuri hyöty myös silloin, kun lapsi tai nuori käy psykiatrisessa hoidossa tai terapiassa.

– Se antaa siihenkin työhön lisää työkaluja.

Luottamus lisääntyy

Päijät-Hämeessä uusien sijaisvanhempien kanssa työskennellään tiiviisti niin sanotun Startin, sijoituksen alkuvaiheen tukeen liittyvän ohjelman mukaisesti. Osa sitä on lapsen historian läpikäynti, jolloin koostetaan kronologisesti lapsen tarinaa eri asiakirjojen valossa.

– Tätä ei tehdä uteliaisuudesta, vaan jotta sijaisvanhemmat tietävät, millaisen repun kanssa lapsi on perheeseen tullut.

Lapsen sosiaalityöntekijä tekee myös yhteistyötä sijaisperheen vastuutyöntekijän kanssa.

– Haluamme kannustaa sijaisperheitä keskustelemaan lapsen kanssa näistä asioista. Se myös parantaa sijoituksen jatkumisen edellytyksiä, sillä yhteistyö ja avoimuus lisäävät eri osapuolten välistä luottamusta. Ymmärrän kyllä, että joillekin vanhemmille voi olla vaikeaa käydä läpi tiettyjä jaksoja elämästään. Ja esimerkiksi sukulaissijaisvanhemmilla on usein tärkeää tietoa lapsesta ja hänen vanhem-

mastaan, mutta niiden käsittely tekee kipeää ja tulee liian lähelle itseä, Lyyra pohtii.

Elämä kansiin

Lyyra on ollut mukana elämäntarinatyöskentelyssä, joka oli prosessina mieleenpainuva.

– Tapa työstää lapsen historiaa oli ihan mahtavaa. Mukana työskentelyssä olivat lapsen lisäksi hänen isovanhemmansa, toinen vanhemmista sekä perhehoitajat. Tarinaa lähdettiin rakentamaan aina oman vanhemman lapsuudesta saakka – millaista hänen elämänsä oli ollut, ja samalla kerättiin muistoja lapsesta. Ne koottiin aikajanelle, jota lapsen kanssa käytiin läpi vaiheittain. Lopputuloksena oli eräänlainen siihenastisen elämän ”vauvakirja”. Janalla olivat toki huostaanotto ja sijoitus perheeseen, mutta myös tietoa siitä, millainen lapsi oli pienenä – kaikkea mahdollista pienestä isompaan elämäntaphtumaan, Lyyra kuvailee.

Lapsen elämänhistoriaan liittyviä asioita on käsitelty myös perhehoidon laatupelissä, jossa lapsille ja aikuisille on omat kysymykset. Pelin avulla voidaan käydä läpi esimerkiksi lapsen tai perhehoitajien muistikuvia lapsen muuttopäivästä sijaisperheeseen. Usein kysymykset herättelivät jatkamaan keskustelua ja jakamaan muistoja.

– Samoin tunnettyöskentelyssä on erilaisten korttien avulla päästy käsittelemään lapsen elämäntarinaa ja sitä, miten esimerkiksi vaikeista tilanteista on päästy eteenpäin.

Lyyra muistaa sijaisperheen, jossa sijoitetun lapsen elämää tallennetaan vuosittain valokuvakirjaksi.

– Siinä on mukana kuvia esimerkiksi vanhemman ja sukulaisten tapaamisista, mutta myös muita mieleen jääneitä tapahtumia vuoden varrelta. Kirja on aina tosi odotettu ja sitä on selailtu yhdessä eri kokoonpanoilla.

Vertaisilta rohkeutta

Lyyran mielestä myös vertaistuki on sijoitetuille lapsille ja nuorille tärkeää.

– Sillä on merkitystä, että oman tarinansa ja ajatuksensa saa jakaa sellaisten ihmisten kanssa, jotka ovat kokeneet saman. Se auttaa myös ymmärtämään omaa tilannetta paremmin. Kuulluksi tulemisen kokemus taas rohkaisee puhumaan omasta elämästään. Ja toki vertaisista voi löytyä uusia, hyviä ystäviä.

Päijät-Hämeessä ei tällä hetkellä ole sijoitetuille lapsille ja nuorille vertaisryhmiä. Sen sijaan Perhehoitoliiton nuorisotyön ja Suomen Sijaiskotinuoret SINUT ry:n

► Sinujen keskustelupäivässä on aikaa kuunnella ja keskustella nuorten elämäntarinoista. Myös Sinujen muissa tapahtumissa tarjotaan aina mahdollisuus vertaistukeen.

yhdessä järjestämä toiminta on tuttua, ja nuoria ohjataan sen pariin.

– Nuoret saavat toisiltaan paljon, mutta myös antavat omista kokemuksistaan. Sinujen toiminta kiinnostaa Päijät-Hämeessä. Osalle se kolahtaa heti, osa vaatii pitemmän kypsyttelyn. Kaikille netin keskustelupalstat eivät riitä, jolloin kannattaa lähteä vaikkapa leirille. Mutta chat sopii niille, jotka mieluummin juttelevat anonymisti. On hienoa, että sijoitettujen nuorten chat käynnistyi uudelleen. Perhehoitoliiton chat tarjoaa turvallisen ympäristön keskustelulle, kun mukana on asiaa tuntevia aikuisiakin.

Mä tiedän ton!

Perhehoitoliiton nuorisotyö ja SINUT ry järjestävät joka syksy nuorille keskustelupäivän, jossa keskitytään vain ja ainoastaan nuorten omiin tarinoihin ja yhteiseen keskusteluun.

– Keskustelupäivään luodaan turvallinen ja luotettava ilmapiiri, joka auttaa asioiden kertomisessa. Nuorimmat osallistujat ovat vähintään 16–17-vuotiaita, joten kaikki ovat jo ehtineet käsitellä omaa elämäntarinaansa ja heillä on myös sanottavaa ja kysyttävää sekä annettavaa muille nuorille. Yleensä aika tahtoo loppua kesken, kun puhumista olisi niin paljon. Luonnollisesti nuoria kiinnostaa aika itsenäistymisen jälkeen – millaista arki on, kun kaikesta pitää huolehtia itse ja vapauden lisäksi tulee myös vastuu-

ta, millaista tukea voi saada tai mikä on nuoren perhe sen jälkeen, kun muuttaa omilleen, kertoo Perhehoitoliiton nuorisotyöntekijä **Tuulikki Mattila**.

Roosa osallistui ensimmäistä kertaa keskustelupäivään tänä syksynä. Osallistumista helpotti se, että matka Seinäjoelle ei ollut kovin pitkä.

– En ole aikaisemmin kokenut tarvetta osallistua tällaiseen tapaamiseen, jossa keskitytään omien tarinoiden jakamiseen. Minulla on aina ollut hyvä tukiverkosto, jonka kanssa olen voinut keskustella itseäni mietityttävistä asioista. Mutta keskustelupäivässä oli aivan ihanaa, kun toinen nuori sanoi minulle, että joo, mä tiedän ton.

Päivässä jaettiin paitsi tarinoita myös hyödyllisiä vinkkejä, miten toimia eri tilanteissa.

– Vaikka monet meistä olivatkin sijoitettuja, niin silti kaikilla on vähän erilaiset taustat. Siksi oli mielenkiintoista kuulla kokemuksia eri näkökulmista ja vaikkapa siitä, millaista on asua ja elää lastensuojelulaitoksessa. Ymmärsin itsekkin joitain juttuja ihan uudella tavalla, Roosa pohtii.

Keskustelupäivästä jäi hyvä fiilis.

– Minusta päivästä tärkeää on yhdessäolo. Olemme jatkaneet nuorten kanssa keskustelua WhatsApp-ryhmässä. Välillä viestitellään sijoitukseen liittyvistä asioista ja välillä jostain ihan muusta. Suosittelisin keskustelupäivään osallistumista sellaiselle nuorelle, joka haluaa kuulla mui-

Vertaisuuden kokemus on tärkeää juuri siksi, että arjessa en tapaa muita sijoitettuja ja huostaanottoon liittyvät asiat ovat vähän tabu.

den tarinoita ja joka ajattelee, että myös siitä oman tarinan jakamisesta voi olla jollekin toiselle hyötyä.

Aikaa jutella

Myös **Joel** osallistui ensimmäistä kertaa keskustelupäivään tänä syksynä. Oman tarinan kertominen oli hänelle kuitenkin tuttua jo Sinujen leireiltä.

– Keskustelupäivä oli mukava kokemus. Toisten tarinoista löytyi asioita, joihin saattoi samaistua. Leireihin verrattuna keskustelupäivässä oli hyvin aikaa tarinoille ja vertaistuelle. Ehti jutella muistakin asioista, Joel miettii.

Omasta elämästä kertominen on Joelista jo helppoa. Mutta näin ei ole ollut aina.

– Alussa voi kertoa sen verran kuin hyvältä tuntuu. Ja sitten pikkuhiljaa enemmän, hän vinkkaa.

Parasta päivässä on se, että nuoren ei tarvitse jäädä yksin pohdintojensa kanssa.

– Se ei ole hyvä, että pitää kysymykset sisällään, Joel tietää.

Viime kesänä Joel oli mukana Finnish Flashin hyväntekeväisyysgolf-tapahtumassa, jossa hän kertoi Sinujen toiminnasta.

– On tärkeää päästä kertomaan nuorten näkökulma lastensuojeluun. Hyväntekeväisyysgolfin osallistuja kiinnosti kovasti Sinujen toiminta, jossa keskeisintä on ehdottomasti vertaistuki.

Kokemukset yhdistävät

Heidi lähti Sinujen toimintaan mukaan uteliaisuudesta.

– En tuntenut ketään muuta sijaisperheessä asuvaa en-

kä tiennyt Sinuista mitään. Kun sitten sattumalta kuulin yhdistyksestä, halusin ehdottomasti päästä tapaamaan muita sijoitettuja nuoria. Leirillä olikin tosi hyvä fiilis. Toiset nuoret olivat mukavia ja ottivat minut joukkoon. Kokemus oli niin yhdistävä, että halusin heti seuraavalle leirille.

Parasta Sinujen toiminnassa onkin Heidin mielestä hyvä yhteishenki.

– Kenellekään ei tarvitse selittää, miksei asu omien vanhempiensa luona eikä myöskään hävetä omaa tilannettaan. Tällainen vertaisuuden kokemus on tärkeää juuri siksi, että arjessa en tapaa muita sijoitettuja ja huostaanottoon liittyvät asiat ovat vähän tabu, niistä ei saa edes puhua. Siitä seuraa se, että nuori tuntee olevansa ainoa sijoitettu koko maailmassa. Leireillä ymmärtää, ettei ole ainoa. Ja kun joukossa on myös sijaisperheiden biologisia nuoria, on mukavaa huomata olevansa ihan samanarvoinen heidän kanssaan, pohtii Heidi.

Sofia on ollut Sinuissa mukana jo vuodesta 2012.

– Sinuissa saa kavereita, uusia kokemuksia ja vertaistukea. On ollut helppo kertoa omasta elämästä muille nuorille ja he ovat tukeneet minua. Omalla kotipaikkakunnalla ei tällaista tukea välttämättä ole saatavilla. Siksi kannattaa tulla mukaan Sinujen toimintaan, hän rohkaisee.

Konkreettista vaikuttamista

Vertaistuen lisäksi Sinuissa on mahdollisuus vaikuttamiseen. Sinujen johtokunnan jäsenet pääsevät vaikuttamaan Sinujen ja Perheitoiliiton nuorisotyön toimintaan ja ker-

MYYTEJÄ NUORISOTOIMINNASTA

1 Toimintaan on vaikea tulla yksin uutena mukaan

Ei! Vaan

- joukossa on aina uusia osallistujia,
- leirien ohjaajien tärkein tehtävä on tutustuttaa nuoret toisiinsa ja
- aina voit ottaa leirille mukaan myös oman kaverin, joka ei ole sijoitettu

2 Keskusteluissa revitään nuorten menneisyyden haavat auki ja he kuulevat liian rankkoja asioita

Ei! Vaan

- vertaiskeskusteluja vetää aina aikuinen, ja nuorella on mahdollisuus keskustella ohjaajan kanssa, jos joku asia jää mietityttämään ja
- nuori voi kertoa juuri sen verran kuin hän itse haluaa, olla vaikka ihan hiljaa

3 Leiritoiminta on pelkkää hauskanpitoa

Ei! Vaan

- nuorten toiminta on tavoitteellista, ja nuoret osallistuvat itse toiminnan

suunnitteluun ja
➤ nuorten mielestä toiminnassa tärkeintä on toisten sijaisperheiden nuorten tapaaminen ja vertaistuki

Onnistuneen toiminnan mahdollistavat ohjaajat, jotka ovat tapahtumissa aina nuorten tavoitettavissa ja apuna ja tukena. He ovat nuorisotyön ammattilaisia ja heillä on kokemusta lastensuojelusta. Ohjaajat ovat leirillä nuoria varten!

tomaan sijoitettujen nuorten ja sijaissisarusten näkemyksistä eri yhteyksissä – niin tilaisuuksissa kuin mielipidekirjoituksissakin.

Sijaissisarus **Outi Mononen** on toiminut Sinujen johtokunnassa vuodesta 2013 sekä rivijäsenenä että puheenjohtajana.

– Puheenjohtajana huolehdin muun muassa Sinujen some-kanavista ja sähköpostin seurannasta, vastaan yhteydenottoihin, teen pohjat tiedotteisiin ja muihin vastaaviin kirjoituksiin ja edustan Sinuja monissa tilaisuuksissa, kuvailee Outi tehtäväkenttäänsä.

Sinuissa vaikuttaminen on konkreettista.

– Johtokunnalta tai rivijäseniltä tulleet ideat toteutuvat tarvittaessa nopeastikin. Esimerkiksi vähän aikaa sitten suunnittelimme Sinuille omia tuotteita ja olemme teettämässä muun muassa oman T-paidan. Samoin some-kanavien perustamisidea tuli jäseniltä, kiittää Outi.

Outille johtokuntatyö on antanut ennen kaikkea rohkeutta ja kipinän vaikuttamiseen.

– Olin aikaisemmin tosi ujo ja pelkäsin puheiden pitämistä. Sinuissa olen oppinut itsevarmuutta ja uskallan heittäytyä. Olen mielelläni Sinujen kasvot ulospäin. Ja tietysti olen saanut Sinuista huippuhyviä ystäviä.

Vahva me-henki on Outin mielestä Sinujen voimavara.

– Kun seisomme kaikki tärkeinä pitämiemme asioiden takana, saamme paremmin äänemme kuuluviin.

Matala kynnyks

Veera pääsi mukaan Sinujen johtokuntaan viime keväänä.

– Edustin Sinuja kerran Varsinais-Suomen Sijoituslasten Vanhempien risteilyllä, jossa kerroin Sinujen toiminnasta. Se oli niin hyvä kokemus, että innostuin vaikuttamistyöstä. Oli vähän hämmästyttävääkin huomata, että osasin vastata kysymyksiin ja tiesin asioita, joita sijaisvanhemmat eivät tienneet, Veera kertoo.

Veeran kokemukset johtokuntatyöstä ovat olleet myönteisiä.

– Musta se on ollut tosi kivaa. Meitä on hyvä porukka ja saamme paljon aikaiseksi. Toisaalta tehtäviä ei ole tullut liikaa. On ollut kiva huomata, että omalla äänellä ja mielipiteellä on merkitystä ja että omat ideat ovat menneet toteutukseen saakka ja niistä on saanut kehuja, hymyilee Veera.

Johtokunnasta saa myös hyvää kokemusta yhdistystoiminnasta.

– Kynnyks tulla mukaan on matala. Oman persoonan ja omat vahvuudet saa tuoda mukaan, mutta johtokuntaan ei vaadita mitään erityisosaamista, Veera muistuttaa. ■

Lue juttu Sinujen tämän syksyn keskustelupäivästä sivulta 29.

